

Ismertetések és bírálatok.

Heikki Ojansuu: Mikael Agricolan kielestä. Helsinki, 1909. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 8°. 187 s. Hinta: 4:50.

AGRICOLÁTÓL, a XVI. században élt finn püspöktől valók a finn nyelv s irodalom legrégebb emlékei (Imádságos könyv, Rituale, Újtestamentom stb. 1542—1548), érthető tehát, hogy a finn nyelvészek újból meg újból visszatérnek hozzá. Bár már 1871-ben megjelent egy rövidebb tanulmány A. nyelvi sajátosságairól AUG. AHLQVIST tollából, melyet 1886-ban JÄNNES tanulmánya követett, s bár hangtörténeti szempontból meglehetősen kiaknáta ez emlékeket SETÄLÄ *Yhteissuomalainen äännehistoriája* s OJANSUU *Suomen lounaismurteiden äännehistoriája*, mégis mindeddig több kérdés volt tisztázatlan, a melyeknek tisztázása OJANSUU érdeme. O. különféle szempontok szerint vizsgálva AGRICOLA műveinek nyelvét, tiszta képet ad az orthographiáról, hangállapotról, nyelvjárási sajátosságairól, mássalhangzós tövekről s mondattani sajátosságairól. Dolgozatának összes eredményeire nem terjeszkedhetünk ki, csak a főbbekről emlékezünk meg röviden a következőkben.

Minthogy A. előtt finn nyelven összefüggő szöveget még egyáltalán nem írtak, A.-nak magának kellett orthographiáját megállapítania. Mint ilyen esetben rendesen, ő is idegen minták után indult. Mintául a svéd s a német orthographiát vette s minden eredetiség nélkül szolgálai módon követvén mindkettőt, egyes finn hangok írásánál, melyeknek sem a svédben, sem a németben nem volt megfelelőjük, megakadt. Azok a finn hivatalnokok, kik a középkor vége felé AGRICOLA előtt finn neveket leírtak, sokszor tökéletesebb orthographiával írtak, mint ő. Svéd s német mintára írta a hosszú magánhangzókat két betűvel, a svéd *ä* betűt gyakran használta rövid *o* jelölésére s az *ou* diphthongusban az *o* jelölésére. OJANSUUNÁL az orthographiai rész kettős beosztása: mely jelek milyen hangok jelölésére szolgáltak és mely hangokat milyen jelekkel írtak, a könyvnek ezt a részét világossá, könnyen áttekinthetővé teszi. Nyilvánvaló az összeállításából,

mily nehéz dolog volt s mennyire nem sikerült A.-nak a finn hangoknak idegen jelekkel való leírása.

A hangtörténeti részt SETÄLÄ s OJANSUU említett munkái magukban foglalják, s így annak részletesebb ismertetése teljesen felesleges; érdekesebb és sok új adatot tartalmaz a «Missä määrin A.-n kieli perustuu eri murteisiin?» című fejezet, a melyben OJANSUU az Újtestamentom bevezetéséből megállapítja, hogy A. Turku vidékének nyelvjárásán írt, de déli s keleti finn nyelvsajátosságok is nagy számmal fordulnak nála elő. Keleti finn nyelvsajátosságok pl. a svarabhaktis alakok (*mahala, läheme*) és az ősfinn *eh*-végű szavaknak *h* véghanggal való alakja. Hangtani sajátosságai legnagyobbrészt a nyugati finn-ség hangtani sajátosságai, de mivel oly sűrűn fordulnak elő benne keleti s déli finn hangsajátosságok is, a hangállapot következtelenségben vetekedik orthographiájával. — A mássalhangzós tövekről szóló fejezetben O. megállapítja, hogy *a*) a névszók az *essivust* a mássalhangzós töből képezték, pl. *yksi, *üktnä > ünne; furna; tuli, ess. tulla < *tulna*; *b*) a birt. szem.-ragozás egyszámú 2. személye leggyakrabban a mássalhangzós töből alakult, pl. *sinun rackallinen sydhendi*; *c*) mássalhangzós tö volt sok esetben olyan igealakokban is, a melyekben a mai köznyelvben magánhangzós tö van, pl. *tietke* (= *tietäkää*), *havoittu* (= *haavoitettu*). A mondattani sajátosságok közül említésre méltó az alany és az állítmány számbeli egyezéséről szóló rész, a melyből azt látjuk, hogy *collectivum* után mint alany után az állítmány többes számban áll, pl. *ja kansja hemmestuit ia fanoit*; gyakori az az eset is, hogy a jelző többes számban van s a jelzett szó egyes számban, pl. *lähimmäsille sugulle*; a dativus-genitivusról szóló részben bőven találunk példát arra, hogy A. gyakran használ genitivust olyankor, mikor a mai nyelv *allativust* használ, pl. *nemet caiki mine annan sinun*. Az egyes esetek különféle alkalmazásainak felsorolása után az idegenszerűségekről szóló rész következik, a melyben természetesen a *svécizmusok* vannak összegyűjtve.

E derék munka befejezéseül O. röviden méltatja A. érdemeit, a melyeket mint a finn irodalmi nyelv és orthographia úttörője s mint nyelvújító szerzett.

TRÓCSÁNYI ZOLTÁN.